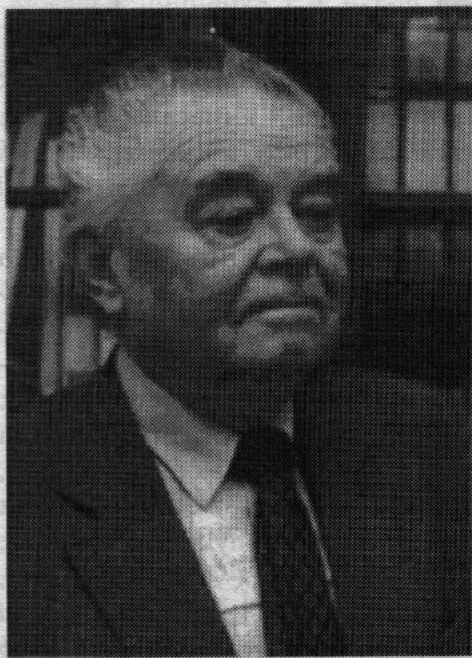

Benda Kálmán halálára

Március 14-én a déli órákban felhív Szakály István rendező kollégám és elcsukló hangon azt mondja a telefonba: „Hallottad, hogy meghalt Marci bácsi?” „Ne hülyéskedj” – mondom neki, hisz egy hete találkoztunk...

Egy hete találkoztunk, tele voltál vitalitással, a fáradság szikráját sem láttam rajtad. Mesélted, hogy Franciaországba készülsz egy konferenciára. Március 8-án debreceni történész barátaid körében épp arról beszélgettünk, hogy idős kor ide, 81 év oda, Te egyszerűen elnyúhatetlen vagy. Jobban bírod, mint bármely fiatalabb kollégád.

Nem hittem el a hírt, míg magam is nem olvastam az újságban.

Emlékszem, amikor több éves ismeretség után bécsi ösztöndíjasként összefutottam Veled a levéltárban. Az első dolog az volt, hogy meghívd a szűkölködő bécsi ösztöndíjast egy jó ebédre – ahogy ez mindig is szokás volt professzor és tanítványa között. Érdeklődtél kutatási témáim felől, jótanácsokkal is elláttál. Erősítetted bennem a hitet, hogy *milyen fontos a magyarországi kisebbségekre vonatkozó levéltári iratok kutatása és publikálása*, hisz csakis alapos történeti ismeretek birtokában élhetünk egymással békességben e hazában és ebben a régióban. Már akkor is azt mondtad, hogy egymás kölcsönös megbecsülése, értékeinek elfogadása nélkül soha nem lesz béke e tájon. Erős protestáns hiteddel és meggyőződéssel hirdetted kötelezettségünket az

itt élő népek, népcsoportok kulturális, történelmi, mentalitásbeli *másságának elfogadására* – ami csakis toleranciára épülhet. *Neked mindegy volt, ki katolikus, református, ortodox, izraelita*. Te az embert és annak értékeit nézted. Erről beszéltél legutóbb is, az „Együttélő népek a Kárpát-medencében” című televíziós sorozat március 7-én sugárzott adásában.

Fájdalommal írom le, hogy ebben a műsorban is azt mondtam, mint a sorozat szerkesztője, a hasonló című könyv előszavában is azt írtam, hogy a sorozat ötlete Benda Kálmáné volt, valamint „az azóta sajnálatosan elhunyt” *id. Entz Géza művészettörténészé*. Azóta Te is hozzá költöztél...

A televíziós beszélgetést franciaországi utad előtt vettük fel. S a sors ármánya, hogy éppen akkor hagytál itt bennünket, amikor erről az útról hazatértél. Az Isten volt Hozzád oly kegyes, hogy még hazajöhettél. Hogy itthon halhattál meg. Abban az országban, amelyért mindig szót emeltél, amelyet, bárhol jártál is, mindig legjobb tudásod szerint szolgáltál. Ezt az elnyomott, kismizmizett, soknyelvű, sokkultúrájú országot. S mindig, minden körülmények között a toleranciáért, a megbékélésért emelted fel halk, bölcs szavadat. Soha nem hivalkodtál magyarsággal, mint ahogy teszik mostanság sokan. Szerényen tudós maradtál. Leéltél 81 évet. Itt, ahol én is, ő is...

Ács Zoltán

*Amikor műsorra tűzték a sorozatot,
a tudós történész a következő sorokkal ajánlotta a nézők figyelmébe (1993. december 13-án):*

Országunkban, mi, magyarok nem vagyunk egyedül. Vannak nem magyarok, akikkel évszázadok, s vannak, akikkel a honfoglalás óta együtt élünk. Együtt építettük az országot, ha a szükség úgy hozta, együtt védtük határainkat, közös volt a sorsunk jóban-rosszban egyaránt. Eltérő hagyományaink, más-más kulturális örökségünk színezte, gazdagította műveltségünket, az együttélés akaratlanul is formált mindnyájunkat. Évszázadok során békében, barátságban éltünk egymással.

A bizalmatlanság, a féltékenység jelei a múlt században ütötték fel a fejüket, s a megbecsülést nemegyszer meg nem értés, gyűlölködés váltotta fel, korábban ismeretlen előítéletek születtek, ezeket visszavetítették a múltra, átrajzolva és meghamisítva az együttélés történetét is.

Ennek a most induló előadás-sorozatnak az a célja, hogy a Tacitus által megfogalmazott történeti szemlélet jegyében, „*sine ira et studio*”, harag és elfogultság nélkül

megismertesse a velünk élő nem magyarok kultúráját, gondolkodását, egymástól elválaszthatatlan közös múltunkat. Megmutassa magyarok és nem magyarok együttélését a történelemben, közös harcukat a külső elleńséggel szemben, a belső küzdelmeket a haladás érdekében, s mindenekelett azt, amivel kölcsönösen gazdagítottuk egymás kultúráját. A téves vagy eltorzított adatok helyreigazításával, a félrerajzolt múlttal szemben a történelmi valóságot kívánja ábrázolni.

Magyarok és nem magyarok együtt éltünk ezen a földön a múltban, együtt élünk a jelenben, s együtt kell élnünk a jövőben is. Közös volt a történelmünk, közös lesz a sorsunk a jövőben is. A megértés, a békés együttélés, az egymás iránti megbecsülés csak a kölcsönös megismerésen nyugodhat. Ezek az előadások ezt a kölcsönös megismerést szolgálják.

Benda Kálmán